

4. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПРОФЕСІЙНОГО І ОЛІМПІЙСЬКОГО СПОРТУ

**Анатолій Турчак,
Ігор Мациборко,**
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС У ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ

Підготовка спортивних резервів, здатних гідно представляти нашу країну на міжнародній спортивній арені, є актуальною проблемою. Це підтверджують такі нормативно-правові акти галузі фізичної культури і спорту – Закон України «Про фізичну культуру та спорт», Національна доктрина розвитку фізичної культури та спорту, Державна програма розвитку фізичної культури та спорту, де наголошується, що одним із пріоритетних завдань фізичної культури та спорту в Україні є утвердження авторитету нашої держави у світовому співтоваристві [3, с.8].

Суб'єкти адміністративно-правових відносин, що створені як загальнодержавні суб'єкти публічного права: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство освіти і науки України, області та районні державні адміністрації: та громадські організації. Національний олімпійський комітет України, Національний комітет спорту інвалідів, Спортивний комітет; добровільні спортивні товариства: «Динамо», «Гарт», «Україна», «Колос», «ЦСК»; національні спортивні федерації, спортивні федерації, фізкультурно-спортивні товариства, ШВСМ, СДЮСШОР, ДЮСШ, спортивні ліцеї.

Фізична культура це складова загальної культури, суспільними проявами якої є фізичне виховання та масовий спорт, вона визначається як важливий чинник здорового способу життя, профілактики захворювань, організації змістовного дозвілля, формування гуманістичних цінностей та створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини [2, с.35].

Становлення незалежної України сприяло реформуванню освіти нашої держави і значною мірою вплинуло на функціонування, зокрема, структуру освітніх закладів. Окрім класичних навчальних закладів в освітньому просторі України розпочали діяльність інноваційні навчальні заклади, такі, як ліцеї, гімназії, колегіуми, коледжі. Однак виділення інноваційних закладів в окрему групу не припинило інтенсифікації розвитку освітньої мережі – певною мірою розпочались внутрішні процеси в загальноосвітніх навчальних закладах, що стало поштовхом до утворення спеціалізованих шкіл різних типів з певними профільними напрямами.

Важливою ланкою в системі підготовки спортивних резервів є спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, які забезпечують розвиток спортивних здібностей та обдарувань дітей і молоді з метою підготовки спортсменів до національних збірних команд України з видів спорту.

У сучасній «Енциклопедії освіти» визначено особливості ліцею порівняно з навчальними закладами інших типів з виділенням низки завдань, що стоять перед цим закладом освіти, пріоритетним серед яких є «реалізація ідеї проектної, особистісно орієнтованої педагогіки, виховання конкурентноспроможної особистості, яка вміє орієнтуватись в системі цінностей, планувати стратегію власного життя, приймати рішення, нести за нього відповідальність, визначати своє кредо, свій життєвий стиль у суспільстві з ринковою економікою» [4, с.455].

Модернізація управління освітою передбачає запровадження нової етики управлінської діяльності, що базується на принципах взаємоповаги, позитивної мотивації, впровадження новітніх інформативно-управлінських і комп'ютерних технологій, підвищенні компетентності управлінців усіх рівнів тощо. Причому підготовка і професійне вдосконалення педагогічних працівників є важливою умовою модернізації освіти [1, с.5].

Навчально-виховний процес у наші дні повинен, з огляду на технократичний рівень, будуватися відповідно особистісних і індивідуальних особливостей, можливостей і потреб учнів, оскільки, згідно з законами природи, саме молоде покоління, змінюючи своїх попередників, є творцями нового життя, нового цивільного суспільства з його рівнем розвитку й добробуту.

Центром уваги навчального закладу є розвиток особистості та її індивідуальності, формування її світогляду, світовідчуження й світосприймання. Основним же завданням при цьому повинно бути розширення й поглиблення знань учнів шляхом узагальнення наявного життєвого досвіду й злиттям його з раніше придбаними знаннями та знаннями, що здобуваються у поточний момент.

Тобто, основна навчально-виховна робота повинна бути спрямована на розширення освітнього простору учнів, оскільки саме це є основною ознакою ефективності роботи як кожного педагога окремо, так і всього навчального закладу в цілому.

Оскільки все наше сьогоденне соціально-економічне життя постійно змінюється, система освіти має перебудовуватися, реформуватися, модернізуватися до ринкових прагматичних законів мислення і дій, враховуючи та використовуючи позитивний досвід минулого.

Реалізуючи ідею Державної національної програми «Освіта» й Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті, сучасна парадигма діяльності загальноосвітнього закладу потребує інтенсивного втілення особистісно орієнтованих технологій, максимальної індивідуалізації освіти, створення умов для саморозвитку та самоосвіти як учнів, так і педагогів.

В організації навчально-виховного процесу сучасна проблема полягає в тому, щоб створити таку педагогічну технологію, яка б повно реалізувала цю вимогу – максимально розвивала особистість учня й педагога. Навчально-виховний процес повинен виходити з необхідності розвитку в учнях рис, які допоможуть реалізувати себе як члена суспільства, як неповторну індивідуальність зі своїми специфічними запитами, індивідуальними планами самореалізації, створити власний проект життєтворчості й подолання труднощів і перешкод. Змінено вимоги до освіти, по-новому визначено її роль і місце в житті кожної людини. Відтак, актуальною стає проблема постійного вдосконалення професійної компетентності педагога як фахівця, здатного вирішувати поставлені суспільством завдання, формувати всебічно розвинену особистість.

Проблема управління в системі освіти залишається актуальною, незважаючи на досить велику кількість досліджень у цьому напрямі.

Аналіз літературних джерел та досвіду шкільної практики дає підставу стверджувати, що важливою умовою ефективного функціонування педагогічної системи є управління.

Основи управління діяльністю розкрито в працях фізіологів (І.М. Сеченов, І.П. Павлов, П.К. Анохін, М.О. Бернштейн); психологів (С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв) та ін.

Проблему управління навчальною діяльністю досліджували В.С. Безрукова, В.П. Беспалько, Д.М. Богоявленський, П.Я. Гальперін, Є.М. Кабанова-Меллер, Л.Н. Ланда, О.М. Матюшкін, М.І. Махмутов, Н.О. Менчинська, Ю.О. Самарін, Н.Ф. Талізін, П.О. Шеварьов та ін. Серед досліджень, що містять розробки суттєвих питань проблеми управління, слід виділити такі: управління педагогічним процесом (Т.А. Ільїна, І.Я. Лернер, В.В. Краєвський); обґрунтування технології

управління (В.П. Беспалько, П.Г. Москаленко); підготовка майбутніх учителів до впровадження педагогічних технологій (В.І. Євдокимов, О.М. Пехота); оптимізація педагогічного процесу (Ю.К. Бабанський, М.М. Поташник); активізація навчання (В.І. Лозова, Т.І. Шамова, Г.І. Щукіна) та ін.

Аналіз зазначених напрямів свідчить, про те, що, незважаючи на значну кількість досліджень різних аспектів управління педагогічним процесом, проблема управління навчально-виховним процесом в спортивному ліцеї залишається недостатньо розробленою і потребує створення організаційно-педагогічних і соціально-психологічних засад діяльності, наукового обґрунтування системи управління навчальним процесом, які б забезпечили підвищення ефективності управління ним.

Зміст особистісно-зорієнтованої освіти, насамперед, спрямований на задоволення внутрішніх потреб людини, тобто, потреб її буття, особистісного існування: свободи і вільного вибору себе, свого світогляду, дій, вчинків, позицій, самостійності і самореалізації, самовизначення, творчості тощо.

Зміст особистісно-орієнтованої освіти для досягнення мети у змісті особистісно-орієнтованої освіти необхідно виділити світоглядну і праксеологічну складову. Світоглядна контента – це таке системне інтегрування знань, цінностей, переконань, яке забезпечить формування цілісного світогляду особистості.

Праксеологічна складова особистісно-орієнтованої освіти розглядається нами як введення особистості учня в культуру життєдіяльності в основних сферах буття людини: в природі, культурі, соціумі, державі, матеріальному і духовному виробництві, сім'ї, на дозвіллі.

Праксеологічна спрямованість освіти повинна забезпечити необхідний рівень компетентності особистості для життєвого самовизначення і життєтворчості. Це дуже важливий момент, йдеться не про навченість учнів з певних предметів, а про їхню підготовленість за сферами знань, які, у свою чергу, відповідають сферам людського буття.

Ціннісна система особистості є своєрідним регулятором діяльності людини. Пізнання цінностей особистості є найбільш чітким пізнанням самої особистості.

Система особистісних цінностей виступає найбільш адекватним індикатором рівня розвитку особистості. Більш того, особистість володіє цими цінностями як власними якостями, при цьому важливо, щоб рівень володіння ними був таким, щоб можливим стало їхнє розгортання в реальній життєдіяльності, а це допускає певну міру узгодженості особистісних і соціальних компонентів, у граничному виді - загальнолюдських цінностей.

Основні задачі сучасного заняття:

- забезпечити учнів свідомими, глибокими і міцними знаннями, навиками і уміннями, узагальненими способами виконання дій;
- на основі глибоких знань формувати у ліцеїстів наукові переконання;
- підвищувати виховний ефект навчання;
- посилювати розвиток розумових здібностей;
- формувати у тих, хто навчається, самостійність, активність, творчу ініціативу, уміння творчо вирішувати будь-які задачі, які можуть зустрічатися в житті, на підприємстві;
- виробляти уміння самостійно вчитися, набувати і поглиблювати знання, оволодівати навичками і творчо використовувати їх на практиці;
- формувати у ліцеїстів позитивні мотиви навчання, потребу в розширенні знань, позитивному ставленні до праці.

Розвитку особистості дуже сприяють різні види ігор та винахідницька діяльність.

Відомо, що саме в межах інформаційної моделі освіти виник розподіл на навчальні предмети. Зрозуміло: якщо тільки вчитель є для учня носієм знань, то він повинен бути професіоналом у своїй галузі. Сучасність диктує нові вимоги – суспільству необхідні не так робітники, які мають ґрунтовні знання, а як такі фахівці, які швидко можуть перекваліфікуватися в нових галузях діяльності. Тому всі види міжпредметних зв'язків та інтегрованого навчання сприяють особистісному зростанню ліцеїста.

Намагаючись формувати особистість, здатну самостійно керувати процесом власного навчання, ми не можемо ставити її у повну залежність від знань викладача, а тому необхідно привчати учнів до роботи з довідковими збірками, словниками, інтерактивними підручниками.

Принципова особливість технологій, які використовують особистісний потенціал учня, полягає в тому, що безпосередньою основою розвитку учня в навчанні є його навчальна діяльність, яка виступає основною формою активності учня, що спрямована на зміну самого себе як суб'єкта навчання.

Перехід до особистісно-орієнтованого навчання та виховання зумовлений діалектичним розвитком суспільства. Зміни, що відбуваються в державі, є передумовою запровадження такого підходу до освіти, рушійною силою якого є особистість зі своїми унікальними особливостями.

Основним принципом розробки особистісно-орієнтованої системи навчання є визнання індивідуальності учня, створення необхідних і достатніх умов для його розвитку. Індивідуальність розглядається нами як неповторна своєрідність кожної людини, що здійснює свою життєдіяльність як суб'єкт розвитку протягом життя.

Виділяються наступні суттєві ознаки особистісно-зорієнтованої освіти:

1. Для гармонійного розвитку особистості і суспільства необхідна соціокультурна адекватність ціннісних систем і постійна трансформація цінностей, яка врівноважує вічне протиріччя між тим, що потрібно суспільству, і тим, що необхідно індивіду.

2. Особистість слід розглядати як складну систему, яка саморозвивається.

3. Для того, щоб будь-яка людина, залучена до певної діяльності, виступала в ній як суб'єкт, вона має усвідомлювати особистісно значиму мету цієї діяльності. Якщо необхідно включити особистість в освітній процес (той же урок), вона повинна вбачити в цьому певну значимість.

4. Межа цінностей – це умовний спосіб визначення для ліцеїстів, які потребують позитивної оцінки, підтримки та цінування з боку викладача, в процесі досягнення значимих освітніх завдань [3, с.57].

Отже, особистісно-зорієнтованої освіти полягає у створенні оптимальних умов для розвитку і становлення особистості як суб'єкта діяльності і суспільних відносин, яка будує свою діяльність і стосунки відповідно до стійкої ієрархічної системи гуманістичних і суттєвих особистісних цінностей.

Використані джерела:

1. Акопов Г. В. Социальная психология образования / Г.В. Акопов. – М.: Московский психолого-педагогический институт, 2000. – 296 с.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

3. Закон України „Про загальну середню освіту» // Початкова школа. – 1999. – №8. – С. 1-11.

4. Інструкція з ведення ділової документації у загальноосвітніх навчальних закладах I-III ступенів // Інформаційний збірник Міністерства освіти України 2000. – № 17. – С. 3-13.

5. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры. – М.: ФиС, 1991. – 276 с.